

ČIMBENICI UČINKOVITOSTI IZVANINSTITUCIONALNIH INTERVENCIJA USMJERENIH DJECI I MLADIMA RIZIČNOG PONAŠANJA

Meliha Bijedić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Univerzitet u Tuzli, BiH

meliha.bijedic@gmail.com

Sažetak - Cilj ovog rada bio je uočiti i analizirati čimbenike uspješnih modela izvaninstitucionalnih intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja. U radu se provjerava hipoteza kojom je pretpostavljeno da postoje zajednička obilježja uspješnih izvaninstitucionalnih intervencija. Korištena je metoda analize studija do kojih se došlo pretraživanjem baza podataka EBSCOhostWeb (Academic Search Complete) i HRCAK. Rezultati analize 9 srodnih studija ukazuju na postojanje zajedničkih obilježja uspješnih intervencija, a to su: visoka strukturiranost intervencije u smislu dosljedne primjene neke savjetodavne tehnike rada, omogućavanje prilagodbe intervencije konkretnim potrebama korisnika, te usmjerenost na ublažavanje djelovanja rizičnih čimbenika u okruženju korisnika. Pokazalo se da među uspješnim intervencijama prevladavaju one koje se provode u školama, na inicijativu i uz vođenje neke pravosudne ili socijalne institucije, što upućuje na potrebu međuresorne suradnje u provedbi kvalitetnih interventnih programa.

Ključne riječi: izvaninstitucionalna intervencija, evaluacija, djeca i mladi, rizično ponašanje.

1. Uvod

U proteklim je desetljećima u području zaštite djece i mladih evidentan porast interesa za razvoj prakse temeljene na pokazateljima uspješnosti (eng. *evidence based practice*, što u doslovnom prijevodu znači *praksa temeljena na dokazima*), bez obzira na okolnost radi li se o socijalnim, pravosudnim ili odgojno-obrazovnim intervencijama (Lane i sur, 2004; Gambrell, 2007; Vannest i sur., 2009 i mnogi drugi).

Različiti autori, međutim, praksu temeljenu na pokazateljima uspješnosti definiraju vrlo različito, u rasponu od široko postavljenih filozofskih temelja

uz koje se vežu srodni intervencijski i evaluacijski procesi, do vrlo specifičnih metodičkih pristupa (Rosen i Proctor, 2002., Gambriel, 2007). Praksu temeljenu na pokazateljima uspješnosti moguće je definirati kao savjesnu, jasnu i razboritu upotrebu najboljih postojećih dokaza u donošenju odluka o skrbi za pojedine osobe, kao temelj tretmana i servisa čiji su rezultati znanstveno potvrđeni ili kao kvalitativno usavršavanje procesa koji osigurava odgovornost na svim razinama: od kreiranja politike do znanstveno verificiranih modela intervencije (Beinecke, 2004, prema Bouillet i Uzelac, 2007).

Taj proces, dakle, podrazumijeva integraciju najboljih znanstvenih spoznaja, praktičnu stručnost i etičku dimenziju intervencije, što podrazumijeva snažniju afirmaciju zahtjeva za njihovom znanstvenom evaluacijom. Poznato je, evaluacija podrazumijeva procjenjivanje neke vrijednosti ili neke pojave prema nekom utvrđenom kriteriju ili standardu (Anić, 2000). To je procjena unaprijed projektiranih i planiranih aktivnosti nekih pojedinaca, skupina ili institucija i njihovih rezultata, a moguće ju je provoditi u svim fazama planiranja i provedbe aktivnosti (Ajduković i Ajduković, 2004). Radi li se o intervencijama koje su usmjerene djeci i mladima rizičnog ponašanja, riječ je o brojnim planiranim aktivnostima koje su usmjerene dosizanju promjena u psiho-socialnoj realnosti ciljane populacije, kako bi ona postigla višu razinu razvoja i dobrobiti. Prema tome, evaluacija svake takve intervencije uključuje primjenu znanja o osnovnim obilježjima intervencije te stručne prosudbe intervencije s obzirom na njezine mogućnosti doprinosa postizanju očekivanih (željenih) promjena. (Sánchez i sur., 2005). Među najpoznatije modele evaluacije složenih projekata (kakvi su, bez sumnje, intervencije usmjerene djeci i mladima rizičnog ponašanja), pripada *Logical Framework Approach* (LFA) koji se koristi kao pomoćno sredstvo za logičku analizu i strukturirano promišljanje pri planiranju i ocjenjivanju složenih projekata. U kontekstu intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja, evaluacijskim se strategijama nastoji odgovoriti na pitanja o prirodi i ozbiljnosti problema na koje je intervencija usmjerena, načinima razvoja intervencija, posljedicama intervencije na ponašanje pojedinaca/društvenih skupina, povezanosti između troškova i učinka intervencije, kao i o znanstvenim potvrdama navedenih učinaka (Boruch, 2007). Ipak, radovi koji bi obuhvatili sve aspekte tako shvaćene evaluacije u znanstvenoj su literaturi prava rijetkost. Zbog toga, kao i zbog očiglednog rastućeg značaja evaluacije u planiranju i realizaciji intervencijskih programa, ovaj je rad posvećen analizi dostupnih znanstvenih radova o evaluaciji intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja. Budući da se najveći dio intervencija poduzima bez izdvajanja djece i mladih iz obitelji, naša je pozornost usmjerena na intervencije u zajednici, odnosno na intervencije koje se odvijaju u prirodnom okruženju ove skupine djece i mladih.

S time u vezi, cilj se ovog rada odnosi na uočavanje i analizu čimbenika uspješnih modela izvaninstitucionalnih intervencija usmjerenih djeci i mladi-

ma rizičnog ponašanja publiciranima u znanstvenim časopisima od 2004. do 2008. godine. Rizična ponašanja definirana su kao ponašanja karakteristična za djecu i mlade suočene s mnogobrojnim problemima koji prijete njihovu pozitivnom razvoju i uspješnoj prilagodbi društvu u kojemu žive. U pitanju su situacije koje su izrazito individualno štetne i društveno opasne, a koje uključuju psihičko i seksualno zlostavljanje, sociopatološka ponašanja (delinkvencija, zlorporaba droga, prostitucija), potpunu neuključenost u sustav obrazovanja ili posla, otuđenost od obitelji, skitnju ili beskućništvo i slična ponašanja te socijalne situacije (Ogrizović i Bouillet, 2009). Intervencije su shvaćene kao namjerni postupci namijenjeni podupiranju i/ili pomaganju korisnicima da savladaju svoje teškoće i postignu svoje ciljeve povezane s razvojem potrebnih znanja, vrijednosti i vještina. Odnose se na mijenjanje stanja akcijom. Obuhvaćaju tretman, ali i ostale aktivnosti koje se koriste za prevenciju problema te za postizanje ciljeva koji vode socijalnoj dobrobiti, a uključuju psihoterapiju, zastupanje, posredovanje, socijalno planiranje, rad u zajednici i mnoge druge aktivnosti. Intervencije u zajednici odnose se na sve tretmanske mjere i aktivnosti koje se poduzimaju u okruženju neovisno jesu li dobrovoljno ili zakonski određene (Ajduković 2008:62-63).

U radu se provjerava hipoteza kojom je pretpostavljeno da postoje zajednička obilježja uspješnih izvaninstitucionalnih intervencija usmjerene djeci i mladima rizičnog ponašanja.

2. Metodološka objašnjenja

Uočavanju i analizi čimbenika uspješnih modela izvaninstitucionalnih intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja pristupili smo koristeći metodu analize postojećih studija, kako bismo mogli izvesti opći zaključak o učincima izvaninstitucijskih intervencija usmjerenih djeci i mladima, kao i o čimbenicima intervencija o kojima ti učinci ovise. Na tu metodu odlučili smo se imajući u vidu Rosenthalovo (1991, prema Milas, 2005:522) mišljenje koji je, uspoređujući prirodne i društvene znanosti, zaključio kako se istraživački rad u prvim izravno nadovezuje na ranije provedena istraživanja, dok se u društvenim znanostima nerijetko stječe dojam da svakim novim radom znanost kreće ispočetka. Osim toga, pojedinačne studije imaju razmjerno male učinke i dosege zaključaka. Nadalje, u znanstvenim je časopisima dostupan veliki broj pojedinačnih studija koje prečesto ostaju bez globalnije analize i sinteze rezultata.

U ovom smo se radu koristili metodom analize studija koje se bave istim problemom (evaluacijom izvaninstitucijskih intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja), a izvedeni se zaključci temelje na podacima sadržanima u primarnim studijama. Studije uključene u analizu dobivene su pretraživanjem baza podataka EBSCOhostWeb (*Academic Search Comple-*

te) i HRČAK. Iako ograničavanje analize na radove dostupne u dvije baze podataka ima brojne slabosti (ograničena dostupnost radova koji su objavljeni u cijelosti, nepristupačnost doktorskih i magistarskih radova, knjiga i sl.), znanstvenici ga često koriste. Razlog tome sadržan je u njegovoj osnovnoj prednosti - omogućavanju istraživaču da u vrlo kratkom vremenu i na razmjerno jednostavan način dođe do velikog broja primarnih radova. Uz to, radi se o recenziranim radovima koji upućuju na zadovoljavanje osnovnih kriterija znanstvenosti.

U analizu su uključeni radovi koji udovoljavaju sljedećim kriterijima: (a) publicirani su u razdoblju od 01. siječnja 2004. do 31. prosinca 2008. godine; (b) odnose se na evaluaciju izvaninstitucionalnih intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja (do 24 godina života); (c) intervencija je evaluirana kvantitativnim metodama; (d) intervenciju su procjenjivali njezini korisnici i (e) evaluacija je potvrdila učinkovitost intervencije.

Pretraživanje baza podataka provedeno je 03. prosinca 2009. godine, a temeljilo se na sljedećim ključnim riječima: (a) *intervention*; (b) *evaluation* i (c) *children and youth*. Pretraživanje je ograničeno na tekstove koji su na Internetu dostupni u cijelosti i objavljeni su na engleskom ili hrvatskom jeziku u znanstvenim (recenziranim) časopisima.

Na zadane ključne riječi u bazi *Academic Search Complete* nađen je 121 rad, a definiranim kriterijima analize, koji su ustanovljeni nakon analize 30-ak radova, udovoljilo je samo osam radova. U bazi HRČAK zadanim je kriterijima udovoljio samo jedan rad. Odabrani su radovi kodirani temeljem sljedećih varijabli: (a) područje u kojem se provodi intervencija; (b) osnovni problem korisnika intervencije; (c) osnovni sadržaj intervencije; (d) teorijska osnova; (e) oblik rada i (f) ciljne skupine intervencije.

Iako se radi o razmjerno malom uzorku evaluiranih izvaninstitucionalnih intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja, procjenjujemo da će njihova analiza pružiti određen uvid u ovo, razmjerno zanemareno, područje istraživanja. Ipak, broj studija uključenih u analizu znatno ograničava mogućnosti statističke obrade prikupljenih podataka.

3. Rezultati

Nakon analize 30-ak radova, pokazalo se da ostvarivanju cilja ovoga rada odgovaraju sljedeće studije:

Šalamon, S. (2004): Evaluacija individualnog savjetovanišnog tretmana mladih konzumenata marihuane, *Ljetopis socijalnog rada*, 11(2):249-270.

Država: Hrvatska

Intervencija: savjetovanje u okviru Savjetovaništa za probleme ovisnosti grada Zagreba

Kriteriji za uključivanje u intervenciju: problemi s ovisnostima, dobrovoljno ili na zahtjev državnog odvjetništva ili centra za socijalnu skrb

Cilj intervencije: praktično preventivno djelovanje na tri razine (primarna, sekundarna, tercijarna), u izravnom kontaktu s korisnicima, grupama i institucijama

Sadržaj intervencije: individualno i grupno savjetovanje temeljem teorije promjena u ponašanju, tijekom 3 do 6 mjeseci¹

Uzorak evaluacije: 51 maloljetnik i mlađi punoljetnik u dobi od 15 do 19 godina

Model evaluacije: procjena učinkovitosti tretmana kroz neke pokazatelje o ponašanju, znanju i stavovima konzumenata marihuane, kao i kroz njihov odnos prema tretmanu u Savjetovalištu

Metoda mjerenja: posebno konstruiran upitnik kojeg su popunjavali korisnici na početku i na kraju tretmana

Rezultati: u drugom mjerenju ispitanici su pokazali višu razinu znanja o psihoaktivnim tvarima, pozitivniji odnos prema školi, kritičniji stav prema psihoaktivnim tvarima, bolje obiteljske odnose i višu razinu samopostovanja

Case, S., Haines, K. (2004): Promoting Prevention: Evaluating a Multi-agency Initiative of Youth Consultation and Crime Prevention in Swasea // Promocija prevencije: Evaluacija međuresorne inicijative savjetovanja mladih i prevencije kriminaliteta u Swasea, *Children & Society*, 18:355-370.

Država: Velika Britanija, Wales

Intervencija: Promoviranje prevencije (*Promoting Prevention*), međuresorni program suradnje javnog i nevladinog sektora

Kriteriji za uključivanje u intervenciju: nisu specificirani, budući da se projekt provodi na razini lokalne zajednice pa u njemu sudjeluju svi učenici škola

Cilj intervencije: prevencija maloljetničke delinkvencije (delinkvencije mladih u dobi od 10 do 17 godina)

Sadržaj intervencije: temelji se na načelima obrazovne i ekonomske inkluzije koja se osigurava putem izgradnje mreže intervencija u gradu Swasea u cilju prevencije rizičnih čimbenika koja je i osnovna paradigma programa; intervencije se provode u školama (razvoj školskih strategija i programa što uključuje kodekse ponašanja, obiteljske konferencije, planove aktivnosti i vođenja, prevenciju isključivanja, planiranje alter-

¹ Teorija promjena u ponašanju (*Transtheoretical Model*) pokazuje kako ljudi mogu uspješno mijenjati svoje ponašanje (Miller i Rollinck, 1991, prema Šalamon, 2004).

nativnih kurikuluma i treninga), u volonterskim servisima izvan škola koje podržavaju školsko osoblje, mlade i roditelje u provedbi programa, provode kognitivno-bihevioralne tehnike kontroliranja ljutnje, u otvorenim učilištima koji nude programe učenja životnih i psihosocijalnih vještina, a program uključuje i akcijske skupine mladih u kojima su sami mladi involvirani u rješavanje problema delinkvencije

Uzorak evaluacije: 580 mladih u dobi od 11 do 17 godina

Model evaluacije: kompjuterski dizajniran upitnik za vođenje samo-intervjua kojim se mjeri razina rizičnih i zaštitnih čimbenika (u školi, obitelji, zajednici, na osobnoj razini) u dvije skupine (onih koji nikada nisu počinili kazneno djelo i onih koji jesu)

Metoda mjerenja: regresijska analiza

Rezultati: mnogostruko izlaganje mladih rizičnim čimbenicima u važnim životnim okruženjima (kao što su škola i obitelj) značajno pridonose mogućnosti razvoja poremećaja u ponašanju, uključujući delinkventno ponašanje te da jačanje zaštitnih čimbenika tu mogućnost smanjuje; pokazalo se da je intervencija Promoviranje prevencije snažan zaštitni čimbenik i da pridonosi smanjivanju delinkventnog ponašanja mladih.

Nee, C., Ellis, T. (2005): Treating offending children: What works? // Tretman za djecu u sukobu sa zakonom: Što djeluje?, *Legal and Criminological Psychology*, 10:133-148.

Država: Velika Britanija

Intervencija: Projekt za mlade koji su ustrajni u sukobljavanju sa zakonom (The Persistent Young Offender)

Kriteriji za uključivanje u intervenciju: višestruko činjenje kaznenih djela (najmanje 10 u posljednjih 12 mjeseci); postojanje posebnih potreba (npr. činjenje seksualnih delikata), dob: između 7 i 12 godina; procjena rizika i potreba (LSI-R, Formular za procjenu rizičnosti/potreba)

Cilj intervencije: prevencija budućih kriminalnih aktivnosti mladih u sukobu sa zakonom

Sadržaj intervencije: (1) kreiranje individualnih multidimenzionalnih programa intervencije, temeljenih na osobnim potrebama maloljetnika, u odnosu na obitelj, obrazovanje i život u zajednici, kao što su: individualno vođenje maloljetnika u reintegraciji u obrazovanje, kontroliranje ljutnje, konstruktivno korištenje vremena; (2) uključivanje u grupni rad koji je usmjeren na teme kao što su antisocijalno ponašanje, rješavanje problema, kontroliranje ljutnje, svijest o žrtvama, vještine međuljudskih odnosa, zlorporaba droga, primjereno seksualno ponašanje, zdravstvene teme; (3) umjetničke, dramske, muzičke radionice i aktivnosti u zajednici usmjerene razvoju samopoštovanja i socijalnih vještina; (4)

uključivanje roditelja i ostale rodbine maloljetnika u većinu aktivnosti, uz savjetovanje roditelja

Uzorak evaluacije: 41 sudionik programa u dobi od 7 do 16 godina koji su u programu sudjelovali najmanje 6 mjeseci; kontrolna skupina sačinjena od 19 maloljetnika koji su bili uključeni u program, ali su isključeni u prva dva tjedna

Model evaluacije: procjene maloljetnika su se vršile svakih 8 tjedana, a opširnija evaluacija svakih 6 mjeseci; koordinatori projekta prikupljali su tjedno informacije od osoba koje su pratile maloljetnika (roditelja, policajaca, socijalnih radnika, školskog osoblja i voditelja pojedinih programa); dodatnu evaluaciju vršili su nezavisni i vanjski evaluatori, svakih 6 mjeseci trajanja intervencije; korišten je Formular za procjenu rizičnosti/potreba maloljetnika, u dijelu koji se odnosi na dinamične, odnosno promjenjive varijable

Metoda mjerenja: ANCOVA – usporedba rezultata inicijalne procjene i procjene vršene nakon 6 mjeseci te usporedba rezultata eksperimentalne i kontrolne skupine, s mjerenjem učinka dobi;

Rezultati: dobivene su statistički značajne razlike u korist drugog mjerenja i u korist eksperimentalne skupine, posebno u pogledu uključivanja maloljetnika u organizirane aktivnosti (dobro korištenje vremena), promjene stavova u odnosu na obrazovanje, vršnjake i autoritete, poboljšanja rješavanja obiteljskih financijskih problema i stavova u odnosu na kriminalno ponašanje i orijentaciju

Grskovic, J.A., Götze, H. (2005): An Evaluation of the Effects of Life Space Crisis Intervention on the Challenging Behavior of Individual Students // Evaluacija učinaka intervencije u životnim krizama na izazovno ponašanje učenika, *Reclaiming Children and Youth*, 13(4):231-235.

Država: Njemačka

Intervencija: Intervencija u životnim krizama (*Life-Space Crisis Intervention*), terapijski dizajnirani intervjui koje provode trenirani učitelji neposredno nakon nekog konflikta, u životnom prostoru djeteta (škola)

Kriteriji za uključivanje u intervenciju: teškoće u učenju uvjetovane usporenim kognitivnim razvojem popraćene poremećajima u ponašanju (agresivnost, antisocijalno ponašanje, zlouporaba alkohola i droga, anksioznost)

Cilj intervencije: rješavanje socijalno-emocionalnih problema, kako bi se u budućim sličnim situacijama primijenile konstruktivnije strategije reakcija

Sadržaj intervencije: sustav upravljanja ponašanjem (*a behavior management system*) koji su učitelji posebno kreirali za svakog učenika, a uključuje

intervjue koji su osmišljeni i vođeni u skladu s konkretnim problemima učenika (npr. suprotstavljanje i neprihvaćenost, nerazvijene socijalne vještine, suočavanje s realnošću i dr.) neposredno prije ili nakon konflikta, u školskim prostorijama

Uzorak evaluacije: 4 učenika specijalne škole u Njemačkoj (dva dječaka u dobi od 16 i dvije djevojčice u dobi od 13 godina)

Model evaluacije: podaci su prikupljeni u razredima sudionika intervencije tijekom tromjesečnog razdoblja tako što su pomoćni učitelji tijekom školskih sati promatrali ponašanje sudionika intervencije i događaje tijekom sata za svakog učenika posebno

Metoda mjerenja: nacrti višestrukih osnova usmjerenih korisniku (*multiple baseline-across-subjects designs*)

Rezultati: svi učenici su tijekom intervencije postigli znatno smanjivanje učestalosti manifestiranja poremećaja u ponašanju

Bye, L., Schillinger, D.A. (2005): Evaluation of a Cognitive Thinking Program // Evaluacija programa „Odgovorno razmišljanje“, *The Journal of Correctional Education*, 56(3):202-215.

Država: SAD, Wisconsin

Intervencija: Trening korekcije mišljenja

Kriteriji za uključivanje u intervenciju: mladi visokorizičnog ponašanja u dobi od 15 do 19 godina koji su isključeni iz škole ili od svojih vršnjaka znatno zaostaju u socijalnim vještinama ili stupnju obrazovanja, mladi u sukobu sa zakonom, maloljetni roditelji

Cilj intervencije: pomoć mladim osobama da prepoznaju vlastito neodgovorno razmišljanje i razviju sposobnost odgovornog razmišljanja i donošenja odluka

Sadržaj intervencije: kognitivno-bihevioralna intervencija koja se sastoji od 10 edukacijskih radionica u trajanju od 2,5 sata tijekom 3 tjedna; tijekom radionica se obrađuju teme od promjena smjera u traženju krivca, obmana, laži i ignoriranja obveza do osvješćivanja mogućnosti izbora, aktivnosti, promjene ponašanja, odnosno od osvješćivanja barijera u odgovornom razmišljanju do razvoja sposobnosti odgovornog razmišljanja

Uzorak evaluacije: 11 sudionika u eksperimentalnoj skupini i 9 u kontrolnoj skupini koja je sudjelovala u standardnom programu probacije

Model evaluacije: testiranje prije i poslije intervencije, kontrolna i eksperimentalna skupina

Metoda mjerenja: sudionici intervencije popunjavali su standardizirani upitnik „Kako razmišljam?“, (*How I think*)

Rezultati: recidivizma u eksperimentalnoj skupini tijekom 6 mjeseci nije bilo, a u kontrolnoj skupini je u tom razdoblju recidiviralo 25% maloljetnika; t-test pre i post testiranja doveo je do statistički značajnih razlika u eksperimentalnoj skupini, a u kontrolnoj skupini ih nije bilo

Barrett, P.M., Farrell, L.J., Ollendick, T.H., Dadds, M. (2006): Long-Term Outcomes of an Australian Universal Prevention Trial of Anxiety and Depression Symptoms in Children and Youth: an Evaluation of the FRIENDS Program // Dugoročni ishodi australskog eksperimentalnog programa univerzalne prevencije simptoma anksioznosti i depresije u djece i mladih: evaluacija programa FRIENDS, *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 35(3):403-411.

Država: Australija

Intervencija: program *FRIENDS*², kratka kognitivno-bihevioralna intervencija dizajnirana kao individualni i grupni tretman za klinički anksioznu djecu

Kriteriji za uključivanje u intervenciju: slučajan odabir škola za kontrolne i eksperimentalne uvjete (odabrane su 3 eksperimentalne i 3 kontrolne škole, pri čemu su po jedna kontrolna i eksperimentalna škola bile u istom geografskom području), uz postizanje pristanka svih sudionika (školskog osoblja, roditelja i djece)

Cilj intervencije: univerzalna prevencija anksioznosti i depresije u djece i mladih, putem učenja važnih vještina i tehnika koje pomažu u suočavanju s anksioznošću i emocionalnim teškoćama primjenom naučenih vještina suočavanja i rješavanja problema

Sadržaj intervencije: program su provodili trenirani učitelji uz pomoć treniranih studenata psihologije; 10 edukacijskih cjelina, uključenih u redoviti obrazovni kurikulum (zdravstveni predmeti i predmeti tjelesne kulture), tijekom 10 tjedana; uključivanje roditelja u 4 roditeljske večeri tijekom kojih su se obrađivale teme roditeljskih strategija i psihoedukacije; provedene su dvije verzije programa: za mlađe i starije učenike

Uzorak evaluacije: 669 djece i mladih u dobi od 10 do 14 godina (379 u eksperimentalnoj i 290 u kontrolnoj skupini), s opadanjem broja sudionika tijekom vremena

Model evaluacije: longitudinalno istraživanje, 12, 24 i 36 mjeseci nakon intervencije; mjerne instrumente (upitnike) popunjavali su sudionici tijekom nastavnog sata

2 FRIENDS je skraćena sa sljedećim značenjem: F = feeling worried // zabrinutost; R = relax and feel good // relaksiraj se i osjećaj dobro; I = inner helpful thought// unutarnje korisne misli; E = explore plans // istraži planove; N = nice work, reward yourself // dobro radi, nagradi se; D = don't forget to practice // ne zaboravi praksu; S = stay calm for life // ostani miran u životu

Metoda mjerenja: korišteni su ukupni rezultati na Skali anksionoznosti djece, Revidiranoj skali manifestirane anksioznosti djece i Listi dječje depresivnosti; ispitanici su svrstani u dvije skupine rizičnosti za anksioznost i depresiju (visoka i niska); razlike između eksperimentalne i kontrolne skupine provjeravane su t-testom, uz analizu kovarijanci (s obzirom na spol, dob i razinu rizičnosti), u tri točke mjerenja

Rezultati: razlike u odnosu na depresiju nisu statistički značajne, ali su razlike značajne u odnosu na obje skale anksioznosti za mlade učenike, pri čemu je rizik od anksioznosti manji za sudionike FRIENDS programa; u uzorku djevojaka s vremenom razlike postaju sve manje

Mirsky, L., Wachtel, T. (2007): The Worst School I've Ever Been To: Empirical Evaluations of a Restorative School and Treatment Milieu // Najgora škola u kojoj sam ikada bio: empirijska evaluacija restorativne škole i tretmanskog okruženja, *Reclaiming Children and Youth*, 16(2):13-16.

Država: SAD, Pennsylvania

Intervencija: Povratak u školu

Kriteriji za uključivanje u intervenciju: dosuđena presuda visoko rizičnim mladim osobama koji su završili program tretmana prevencije ovisnosti o drogama i alkoholu

Cilj intervencije: osnaživanje mladih u razvoju vlastitih standarda odgovornog ponašanja, jačanju osjećaja za zajedništvo, razvoj neovisnosti i odgovornosti

Sadržaj intervencije: visoko strukturiran program supervizije (nadzora, praćenja) korisnika u posebno kreiranim školama *Community Service Foundation and Boxmont Academy* (CSF) koji uključuje sudjelovanje korisnika u formiranju pravila u razredu, razvoju standarda ponašanja, sklapanje individualnih ugovora s maloljetnicima koji ustraju u neprihvatljivim oblicima ponašanja, neposredno rješavanje konflikata i problema uz preuzimanje odgovornosti za problem od strane maloljetnika

Uzorak evaluacije: 919 mladih koji su bili uključeni u program škola od 1. 1. 1999. do 30. 8. 2001. (515 iz odjela za probaciju, 88 iz agencija za djecu i mlade i 315 iz redovnih javnih škola)

Model evaluacije: samoprocjena promjena prije i nakon programa od strane korisnika, roditelja i školskog osoblja, strukturirani intervjui i skale prosocijalnih normi ponašanja i slike o sebi

Metoda mjerenja: usporedba odgovora kontrolne i eksperimentalne skupine, frekvencije

Rezultati: korisnici iz eksperimentalne skupine u školama se osjećaju značajno sigurnije, opuštenije i zaštićenije nego što je to slučaj s javnim školama

Talpade, M., Lynch, D., County, F., Lattimore, B., Graham. A. (2008): The Juvenile and Adolescent Substance Abuse Prevention Program: An Evaluation // Program prevencije zlouporabe droga od maloljetnika i adolescenata, *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy*, 4(4): 304-310.

Država: SAD, Georgia

Intervencija: Program prevencije zlouporabe psihoaktivnih sredstava od strane maloljetnika i adolescenata (*The Juvenile and Adolescent Substance Abuse Prevention Program, JASAP*) u agencijama za mlade

Kriteriji za uključivanje u intervenciju: rizičnost maloljetnika s obzirom na konzumiranje sredstava ovisnosti, evidentiranost u lokalnim socijalnim službama, pristanak roditelja i dobrovoljnost

Cilj intervencije: promjena spoznaja o alkoholu i drugim drogama radi njihovog utjecaja na donošenje odluka o konzumiranju tih sredstava i buduće ponašanje

Sadržaj intervencije: odgojno-obrazovni kurikulum s temama: Prevencija droge i alkohola, Donošenje odluka, Razvoj karijere, Zagovaranje u zajednici, Komunikacijske vještine posjete obiteljima

Uzorak evaluacije: 246 sudionika, srednja vrijednost dobi iznosi 13 godina

Model evaluacije: Kroz-teorijski model promjene i Teorija promišljene akcije i planiranja ponašanja (*Trans-theoretical Model of Change* i *Theory of Reasoned Action and Planned Behavior*)³; pre-test i post-test posebno konstruiranim mjernim instrumentima usmjerenima mjerenju razina promjene, odlučnosti, samoprocjene, znanja, stavova, kratkoročnih i dugoročnih ponašanja, vršnjačkih odnosa i dr., kao i obilježja programa (Procjena kvalitete programa)

Metoda mjerenja: program su vodili i evaluirali posebno trenirani socijalni radnici; rezultati su analizirani testiranjem statističke značajnosti razlika u rezultatima mjerenja prije i nakon intervencije

Rezultati: nakon intervencije statistički su značajno povećane spoznaje sudionika intervencije o zlouporabi sredstava ovisnosti, dok su stavovi nešto povoljniji, ali nisu promijenjeni na statistički značajnoj razini; značajno se povećala i sposobnost sudionika za promjenom vlastitog ponašanja, uključujući povećanje sposobnosti za donošenje odluka, ustrajnost u obrazovanju, planiranje karijere i sl.

3 Radi se o modelu promjene ponašanja koji ujedinjuje mnoge teorije i predstavlja temelj za razvoj učinkovitih intervencija u promociji zdravih oblika ponašanja (Prochaska i sur. 1992, prema Talpade i sur., 2008).

Henggeler, S.W., Sheidow, A.J., Cunningham, B., Donohue, B.C., Ford, J.D. (2008): Promoting the Implementation of an Evidence-Based Intervention for Adolescent Marijuana Abuse in Community Settings: Testing the Use of Intensive Quality Assurance // Promocija implementacije intervencije temeljene na pokazateljima uspješnosti u zajednici za adolescente koji zlorabe marihuanu, *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 37(3): 682-689.

Država: SAD

Intervencija: intervencija u zajednici usmjerena tretmanu ovisnika o marihuani

Kriteriji za uključivanje u intervenciju: mladi konzumenti marihuane čije su obitelji pristale na sudjelovanje u intervenciji

Cilj intervencije: utvrditi doprinos korištenja bihevioralno-kognitivne tehnike odvikavanju od korištenja marihuane

Sadržaj intervencije: intervencija sadrži četiri glavne komponente: sustav ugovaranja jamstva suzdržavanja od konzumiranja marihuane, detaljna analiza ponašanja vezanog uz konzumiranje kao temelj planiranja tehnike samo-vođenja i izrada protokola za samo-vođenje, sve uz sudjelovanje korisnika

Uzorak evaluacije: 70 mladih konzumenata marihuane (35 u pojačanom programu i 35 u standardnom programu) u dobi od 12 do 17 godina i 30 terapeuta (18 u pojačanom programu i 12 u standardnom programu)

Model evaluacije: uspoređivana su dva modela intervencije, a razlike među njima su sadržane u načinima na koje su terapeuti pripremljeni za provedbu i u podršci koju terapeuti tijekom provedbe imaju (npr. u prvom slučaju terapeuti mogu na zahtjev dobiti savjet supervizora, a u drugom je supervizija kontinuirana)

Metoda mjerenja: intervencije su procjenjivali mladi i njihovi skrbnici, popunjavajući standardizirane upitnike za procjenu privrženosti, u inicijalnom razdoblju, nakon 4 i 6 mjeseci trajanja intervencije; korišten je model randomizirane regresije

Rezultati: mladi i skrbnici su procijenili da su terapeuti iz pojačanog programa intervencije u drugom mjerenju intenzivnije koristili bihevioralno-kognitivne tehnike, dok to nije bio slučaj s terapeutima iz standardnog programa; u trećem mjerenju se statistički značajne razlike između dvije skupine terapeuta gube; nisu utvrđene statistički značajne razlike u ponašanju mladih iz dviju skupina

Kao što je iz ovih kratkih prikaza vidljivo, odabrane intervencije evaluirane su na vrlo različite načine, a njihovo je zajedničko obilježje da bar jednim dijelom pridonose cilju njihova provođenja, odnosno smanjenju rizičnosti ponašanja djece i mladih. Radi stjecanja uvida u statističku vrijednost dobivenih razlika u ponašanju korisnika prije i poslije provedene intervencije, prikazali

Tablica 1. Osnovni statistički parametri evaluacija izabranih studija

Studija	N _{ES}	N _{KS}	M pre-test	M post-test	Test značajnosti
Šalamon, S. (2004)	51	nema	35,77	38,19	3,169
Case, S., Haines, K. (2004)	580	nema	nepoznato	nepoznato	51,852
Nee, C., Ellis, T. (2005)	41	19	3,97	3,06	3,956
Grskovic, J.A., Götze, H. (2005)	4	0	18,27	4,62	nepoznato
Bye, L., Schillinger, D.A. (2005)	11	9	ES: 2,72 KS: 2,68	ES: 2,35 KS: 2,92	4,112
Barrett, P.M. i sur. (2006)	379	290	7,12	12,35	6,873
Mirsky, L., Wachtel, T. (2007)	919	403	nepoznato	nepoznato	8,367
Talpade, M. i sur. (2008)	246	0	11,32	12,68	-3,030
Henggeler, S.W. i sur. (2008)	35	35	0,008	0,360	0,783

N_{ES} = broj ispitanika u eksperimentalnoj skupini; N_{KS} = broj ispitanika u kontrolnoj skupini

smo srednje vrijednosti izvršenih testova razlika temeljenih na aritmetičkim sredinama (M) u dva razdoblja (pre i post testiranje). Podaci su prikazani u tablici 1. U nekim studijama pozitivne promjene označavaju više vrijednosti aritmetičkih sredina (1, 5, 6, 8 i 9), a u drugima je situacija obrnuta (2, 3, 4 i 7). Srednja vrijednost testova značajnosti razlika iznosi 0,327, a njihova je značajnost uvijek manja od 0,05.

Već je ranije istaknuto da raspoloživi podaci i broj studija uključenih u analizu znatno ograničavaju mogućnosti složenijih statističkih analiza, a time i provjere hipoteza koje bi omogućavale širu generalizaciju, odnosno uopćavanje dobivenih podataka. Ipak, vidljivo je da, bez obzira na složenost rizičnih čimbenika kojima su izloženi korisnici pojedinih intervencija, postoje načini da se budući problemi te populacije uspješno preveniraju, čak i u razmjerno kratkim vremenskim intervencijama. Pritom je moguće koristiti različite modele, oblike i tehnike rada, a čini se da je najvažnije intervenciju jasno strukturirati i prilagoditi je osnovnim obilježjima populacije. Uz to, uočena je tendencija prema kojoj su uspješnije intervencije koje obuhvaćaju širi ekološki prostor djece i maloljetnika, u kojima se primjenjuje individualni i grupni rad, koje se temelje na multidimenzionalnim teorijskim postavkama, provode se u prirodnom okruženju djece i mladih (kao što su škole) i koje podrazumijevaju primjenu specifičnih psihosocijalnih intervencija (uključujući one koje se odnose na razvoj socijalnih vještina djece i mladih). Osnovni čimbenici takvih intervencija prikazani su u tablici 2.

Tablica 2. Čimbenici učinkovitih izvaninstitucionalnih intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja

Studija	Područje u kojem se provodi intervencija	Osnovni problem korisnika intervencije	Osnovni sadržaj intervencije	Teorijska osnova	Oblik rada	Ciljane skupine
Šalomon, S. (2004)	zdravstvo	ovisnosti	savjetovanje	teorije promjena u ponašanju	grupni i individualni	djeca/mladi
Case, S., Haines, K. (2004)	školstvo	nije specificirano	kognitivno-bihevioralna tehnika inkluzija učenje životnih i psihosocijalnih vještina akcijske skupine mladih	teorija rizičnih i zaštitnih čimbenika	grupni i individualni	djeca/mladi roditelji stručnjaci volonteri
Nee, C., Ellis, T. (2005)	pravosude	delinkvencija	radionice individualni programi	nije specificirano	grupni i individualni	djeca/mladi roditelji
Grskovic, J.A., Götze, H. (2005)	školstvo	višestrukе razvojne teškoće i poremećaji u ponašanju	sustav vođenja ponašanja intervencija u životnim krizama	nije specificirano	individualni	djeca/mladi
Bye, L., Schilling, D.A. (2005)	pravosude	visokorizično ponašanje	kognitivno-bihevioralna tehnika	nije specificirano	grupni	djeca/mladi
Barrett, P.M. i sur. (2006)	školstvo	anksioznost i depresija	kognitivno-bihevioralna tehnika supervizija	nije specificirano	grupni i individualni	djeca/mladi roditelji
Mirsky, L., Wachtel, T. (2007)	pravosude i školstvo	ovisnost	odgajno-obrazovni kurikulum	nije specificirano	grupni i individualni	djeca/mladi roditelji školsko osoblje
Talpade, M. i sur. (2008)	školstvo i socijalni rad	ovisnost		kroz-teorijski model promjene i teorija promišljene akcije i planiranja ponašanja	Grupni	djeca/mladi
Henggeler, S. W. i sur. (2008)	zdravstvo	ovisnosti	bihevioralno-kognitivna tehnika	nije specificirano	individualni	djeca/mladi

4. Zaključna razmatranja

Cilj ovog rada je uočavanje i analiza čimbenika uspješnih modela izvaninstitucionalnih intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja. Pošlo se od hipoteze kojom je pretpostavljeno da postoje zajednička obilježja uspješnih izvaninstitucionalnih intervencija usmjerenih djeci i mladima rizičnog ponašanja. Analiza 9 srodnih studija omogućava prihvaćanje postavljene hipoteze, pri čemu se kao zajednička obilježja uspješnih intervencija osobito ističe visoka strukturiranost intervencije koja sadržava dosljednu primjenu neke savjetodavne tehnike rada (najčešće je evaluirana kognitivno-bihevioralna tehnika), omogućavanje prilagodbe intervencije konkretnim potrebama korisnika (kao što su, primjerice, izrada individualnih planova, širok spektar programa kako bi korisnik izabrao one koji su primjereni njegovim potrebama, individualni savjetodavni rad i sl.) te usmjerenost na ublažavanje djelovanja rizičnih čimbenika u okruženju korisnika (primjerice, uključivanjem roditelja i učitelja u intervenciju, učenje nenasilnog rješavanja sukoba, kontroliranje ljutnje i dr.). Kvalitetu intervencije dodatno povećava temeljenost na nekoj multidimenzionalnoj teoriji koja objašnjava rizično ponašanje djece i mladih te prethodna specifična edukacija osoblja koje provodi intervenciju.

Zanimljivo je da među uspješnim intervencijama prevladavaju one koje se provode u školama, na inicijativu i uz vođenje neke pravosudne ili socijalne institucije, što upućuje na potrebu međuresorne suradnje u provedbi kvalitetnih interventnih programa.

Mali broj analiziranih studija, kao i neujednačenost metoda evaluacije pojedinih intervencija, onemogućile su provedbu složenijih statističkih analiza rezultata dobivenih tim studijama. Većina evaluacija je provedena temeljem iznalaženja razlika u ponašanju korisnika prije i nakon intervencije, dok je iznalaženje povezanosti pojedinih elemenata intervencije i ponašanja korisnika uglavnom izostalo. Također je uočen izostanak evaluacije intervencija od strane obitelji korisnika što posredno upućuje na potrebu jače afirmacije korisničke perspektive u intervencijama temeljenima na pokazateljima uspješnosti. Drugim riječima, u ovom radu prikazane evaluacije intervencija nedovoljno pozornosti usmjeravaju uvažavanju korisnika intervencija (djece/mladih i njihovih obitelji) kao stvarnih suradnika – partnera u donošenju važnih odluka. Pokazalo se, dakle, da i danas profesionalci odlučuju o tome što je dobro za djecu/mlade, ne provjeravajući pri tome što oni o tome misle.

Ipak, dovoljno je pokazatelja koji upućuju na mogućnost provedbe kvalitetnih intervencija razmjerno kratkog trajanja u prirodnim okruženjima djece i mladih osoba, čak i kada se radi o populaciji visokorizičnog ponašanja (npr. mladi u sukobu sa zakonom, ustrajni konzumenti psihoaktivnih sredstava). Prema tome, moguće je zaključiti da u svjetskoj literaturi postoji dovoljno empirijskih dokaza koji upućuju na potrebu bogaćenja sustava intervencija koje se provode prema djeci i mladima u Republici Hrvatskoj i susjednim ze-

mljama, osobito u vezi s ciljevima Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012. godine koja je 2009. godine donesena u Republici Hrvatskoj (*Narodne novine*, 98/09). Podsjetimo, njezin je opći cilj sadržan u osiguravanju minimalnih uvjeta potrebnih za kvalitetan, uspješan i zdrav rast i razvoj novih naraštaja u Republici Hrvatskoj, otklanjanje činitelja rizika odgovornih za nastajanje poremećaja u ponašanju te nastalih poremećaja u ponašanju i njihovih posljedica.

Radi se o vrlo složenom i ambicioznom programu kojeg je neophodno primijeniti u što je moguće skorijem roku, budući da rezultati brojnih istraživanja u Hrvatskoj već dugo ukazuju na ozbiljne slabosti sustava intervencija u našem okruženju (npr. Žižak i sur., 2001).

Naše je mišljenje da je ponajprije potrebno proširiti ponudu dostupnih intervencija različitim skupinama djece i mladih rizičnog ponašanja, što podrazumijeva širenje njihova broja i raznolikosti. Te bi intervencije, dakle, u većoj mjeri trebale biti usklađene s konkretnim potrebama korisnika, što podrazumijeva snažniju afirmaciju prakse temeljene na pokazateljima uspješnosti, ali i uvažavanja korisničke perspektive u evaluacijama. Drugim riječima, praktična djelatnost profesionalnih pomagača bi trebala biti potkrijepljena znanstvenim spoznajama na kojima se temelji njihova profesija, čime bi se ojačale mogućnosti dobre predikcije rezultata praktičnog rada, odnosno praksa kontinuiranih evaluacija dobro osmišljenih intervencija.

S time u vezi, nadamo se da je ovaj rad skroman početni korak u daljnjoj afirmaciji prakse temeljene na pokazateljima uspješnosti koji, unatoč brojnim metodološkim ograničenjima i nedorečenostima, upućuje na neophodnost kreiranja, provedbe i evaluacije visoko-strukturiranih izvaninstitucionalnih intervencija za rizičnu populaciju.

LITERATURA

- Ajduković, M. (2008), Rane intervencije i ostale intervencije u zajednici kao podrška roditeljima pod rizicima. U Ajduković, M., Radočaj T. (ur.), *Pravo djeteta na život u obitelji*, Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 57-75.
- Ajduković, M., Ajduković, D. (2004), Model evaluacije i učinci projekta „Uvođenja supervizije u sustav socijalne skrbi“ / *Evaluation model and effects of the project „Introducing supervision in the social welfare system“*. *Ljetopis studijskog centra socijalnog rada* 11(1), 5-43.
- Anić, V. (2000), *Rječnik hrvatskog jezika*, Zagreb: Novi Liber.
- AusAID (2005), Australian agency for international development. *AusGuideline. The Logical Framework Approach*. <http://www.ausaid.gov.au/ausguide/pdf/ausguideline3.3.pdf>
- Barrett, P.M., Farrell, L.J., Ollendick, T.H., Dadds, M. (2006), Long-Term Outcomes of an Australian Universal Prevention Trial of Anxiety and Depression Symptoms

- in Children and Youth: an Evaluation of the Friends Program, *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology* 35(3), 403-411.
- Boruch, R.F. (2007), Intervention Studies. U: Ritzer, G. (ur), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Blackwell Publishing, Blackwell Reference Online. <http://www.blackwellreference.com>
- Bouillet, D., Uzelac, S. (2007), *Osnove socijalne pedagogije*, Zagreb: Školska knjiga.
- Bouillet, D., Žižak, A. (2008), Standardi u radu s djecom i mladima s poremećajima u ponašanju, *Ljetopis socijalnog rada* (15)1, 21-48.
- Bye, L., Schillinger, D.A. (2005), Evaluation of a Cognitive Thinking Program, *The Journal of Correctional Education*, 56(3), 202-215.
- Case, S., Haines, K. (2004), Promoting Prevention: Evaluating a Multi-agency Initiative of Youth Consultation and Crime Prevention in Swasea, *Children & Society* 18:355-370.
- Gambrill, E. (2007), Special section: Promoting and sustaining Evidence-Based Practice. Views of Evidence Based Practice: Social workers code of ethics and accreditation standards as guides for choice. *Journal of Social Work Education* 43(3), 447-459.
- Grskovic, J.A., Götze, H. (2005), An Evaluation of the Effects of Life Space Crisis Intervention on the Challenging Behavior of Individual Students, *Reclaiming Children and Youth* 13(4), 231-235.
- Hengeler, S.W., Sheidow, A.J., Cunningham, B., Donohue, B.C., Ford, J.D. (2008), Promoting the Implementation of an Evidence-Based Intervention for Adolescent Marijuana Abuse in Community Settings: Testing the Use of Intensive Quality Assurance, *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology* 37(3), 682-689.
- Lane, J., Turner, S., Flores, C. (2004), Researcher-practitioner collaboration in community corrections: overcoming hurdles for successful partnerships. *Criminal Justice Review* 29(1), 97-113.
- Milas, G. (2005), *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Mirsky, L., Wachtel, T. (2007), The Worst School I've Ever Been To: Empirical Evaluations of a Restorative School and Treatment Milieu, *Reclaiming Children and Youth* 16(2), 13-16.
- Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012. godine. *Narodne novine*, 98/2009.
- Nee, C., Ellis, T. (2005), Treating offending children: What works?, *Legal and Criminological Psychology* 10:133-148.
- Ogrizović, Lj., Bouillet, D. (2009), Fenomenološka obilježja rizičnih ponašanja učenika kao temelj inkluzije, U: Bouillet, D. i Matijević, M. (ur.): *3rd International Conference on Advanced and Systematic Research: 3rd Scientific research symposium Curriculum of Early and Compulsory Education*, Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 527-540.
- Rosen, A., Proctor, E.K. (2002), Standards for evidence-based social work practice. U: Roberts, A.R., Greene, G.J.(ur.), *The social workers desk reference*. New York: Oxford University Press. 743-747.

- Sánchez, I.M.H., Rubio, J.M.L., Anzano, S.M. (2005), A Pragmatic Guideline for Evaluation of Social Intervention. *The Spanish Journal of Psychology* 8(1), 21-29.
- Šalamon, S. (2004), Evaluacija individualnog savjetovališnog tretmana mladih konzumenata marihuane, *Ljetopis socijalnog rada*. 11(2), 249-270.
- Talpade, M., Lynch, D., County, F., Lattimore, B., Graham, A. (2008), The Juvenile and Adolescent Substance Abuse Prevention Program: An Evaluation, *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy* 4(4), 304-310.
- Vannest, J. K., Temple-Harvey, K. K., Mason, B. A. (2009), Adequate Yearly Progress for Students With Emotional and Behavioral Disorders Through Research-Based Practice. *Preventing School Failure* 53(2), 73-82.
- Žižak, A., Koller-Trbović, N., Lebedina-Manzoni, M. (2001), *Od rizika do intervencije*, Zagreb: Edukacijsko rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

SUCCESS FACTORS OF NON-INSTITUTIONAL INTERVENTIONS TARGETED AT CHILDREN AND YOUTH EXHIBITING RISK BEHAVIOUR

Meliha Bijedić

***Abstract** - The aim of this paper is to identify and analyse the factors of successful models of non-institutional interventions targeted at children and youth exhibiting risk behaviour. The paper tests the hypothesis that successful community-based interventions share certain common characteristics. The method used was a data analysis of the results of existing studies obtained through the research of EBSCOhostWeb (Academic Search Complete) and HRCAK databases. An analysis of nine related studies indicate the existence of the following common characteristics of successful interventions: good organisation of the intervention in the sense of the consistent application of advisory work techniques; the capacity to adjust the intervention to the specific needs of the user; and a focus on alleviating the effects of the risk factors in the environment of the user. It was shown that among all the successful interventions, those that were conducted in schools, on the initiative and with the leadership of a judicial or social institution prevailed. Consequently, this indicates the need for interdepartmental cooperation in implementing good quality intervention programmes.*

Key words: non-institutional intervention, evaluation, children and youth, risk behaviour.